

За що шанують українців

Мета: ознайомити учнів із національними особливостями та менталітетом українців; продовжити знайомство учнів із народними ремеслами і промислами, кращими традиціями мистецтва нашого народу; учити створювати щось своє, неповторне, і цим робити хоч маленький внесок у скарбничку рідної культури; виховувати шанобливе ставлення до рідної культури, народних майстрів, пояснити, що тільки за такого ставлення до народних надбань наш рідний дім, наша країна можуть розквітнути.

Обладнання: аудіозапис українських народних пісень (на вибір учителя); роздавальний матеріал (роздруковані картки з прислів'ями); вишиті рушники, сорочки; кошик із писанками; зразки виробів майстрів петриківського розпису.

Коментар: розповідь про народні ремесла і промисли, що збереглися до наших днів, може вести або сам учитель, або підготовлені ним учні-читці. До початку заняття вчитель організовує в класі виставку витворів народного мистецтва.

Хід заняття

Робота з прислів'ями.

Учитель пропонує учням об'єднатися в групи за принципом «квіти» (ромашки, барвінки, конвалії, бузок, троянди), роздає по групах картки із записаними на них прислів'ями і просить назвати професії, про які говориться в них.

- Гончаря глина годує.
- У руках коваля залізо плавиться.
- Тесля завжди без воріт, а швець завжди без чобіт.
- Кому що, а мельнику вітер.
- Добрий пастух не покине своє стадо.
- Добра пряжа і на скіпці напряде.
- З ткача не буде багача, а з швачки — багачки.
- Кожний кравець на свою моду крає.
- Рибак дощу не боїться.
- Кому до чого, а стрільцеві до лука.

Учитель робить висновок про те, що в прислів'ях названо ремесла українців.

Слово вчителя.

Протягом багатьох століть український народ створював і вдосконалював певні норми свого життя. Вони були тісно пов'язані з народним світоглядом українців, відбивалися на їхньому способі життя, рисах характеру.

Працелюбні, вправні, досить кмітливі, здібні до сприйняття нового — такими характеризуються українці й у багатьох історичних пам'ятках. Таке ставлення до праці є суттєвою складовою української ментальності.

Мирололюбність, доброзичливість і гостинність українців завжди були помітні в

їхньому громадському та сімейному житті. Шанобливе ставлення до традицій попередніх поколінь, повага до старших, звичай спільного вирішення важливих питань виявлялися не тільки в братствах, селянських та молодіжних громадах, а й у родинях. Українці поважали померлих пращурів, дбали про визначення свого родоводу, прагнули злагоди у сімейних стосунках, з любов'ю та ніжністю ставилися до дітей. У народі казали: «Від родини йде життя людини», «Без сім'ї нема щастя на землі». Мир та згода між людьми, мир людини з Богом, зовнішня та внутрішня гармонія — таким уявлявся українцям ідеал людської моралі.

Згідно з народним світоглядом людина була невід'ємною від природи. За аналогією з природою навіть вік людини українці ототожнювали з певними порами року: дитинство — весна, молодість — літо тощо. А улюблені рослини — калину, вербу, тополь, явір — нерідко наділяли людськими рисами, оспівували в думах та піснях.

Наші предки любили прикрашати своє житло: розписували вибілені стіни й печі, різьбили ложки, віконниці, малювали ікони, плели мереживо, вишивали рушники, сорочки, наволочки. Жінки все своє життя супроводжували квітами — живими, засушеними, намальованими, вишитими.

Велику цінність у кожній оселі мали вишиті рушники. Ними прикрашали вікна та двері, бо вони повинні були оберігати житло від домовиків. Часто на кінцях таких рушників можна було побачити зроблені обереги — вишиті фігурки людей, що немовби взяли за руки й не пускають злі сили.

Гордістю кожної української родини були рушники для образів. Для них брали найкраще, тонке, гарно вибілене полотно. Пишалася родина і вишитими рушниками, якими прикрашали картини, дзеркала, рамки з фотографіями. Дивлячись на ці рушники, кожний міг оцінити роботу жінок.

Та, мабуть, особливо любовно вишивали дівчата довгими зимовими вечорами сватальні рушники, які сватам треба буде потім подавати. Ще й судженого не знали, тільки долю загадували, мріяли, співаючи десь на вечорницях.

Різні візерунки вишивали на рушниках, бо вони мали особливе значення в житті людини. Так, наприклад, букет незвичайних квітів, що стоїть у вазі, — «дерево життя» — це символ радості, довголіття.

Традиційні кольори, які є на рушниках, — червоний та чорний. Старі люди кажуть, що ще від древлянських племен ті кольори означають горе і радість.

На всі випадки людського життя були раніше обрядові рушники. Без них не будували хату, бо на рушнику піднімали сволок, а потім із вдячністю дарували майстрам. Гостей зустрічали хлібом-сіллю на рушнику, в поле на оранку чи жнива без нього не виходили.

Ось і виявляється, що роль рушника в житті нашого народу величезна, бо він супроводжує людину від колиски до могили. Тому-то з такою любов'ю і шаною ставиться до них наш народ.

У старовинному селищі Петриківка живуть привітні талановиті люди — творці чудового українського декоративного розпису. Під акварельними фарбами розцвітають дивовижні квіти, з'являється буйна зелень, дозрівають фантастичні ягоди на дерев'яному посуді: цукерницях, пудреницях, кухлях, сільничках, вазах.

Ще здавна українські вироби з дерева цінувалися у всьому світі. Особливим попитом завпеди користувались скрині та скриньки, посуд, декоративні тарілки та інше. Народні майстри вміли у своїх витворах відобразити чарівну неповторність української культури.

Народна пісня! В ній найповніше виявилась душа народу. У давні часи співалися трудові пісні, що виконувались у процесі праці, зокрема під час польових робіт: родинні звичаєві, веснянки, жнивварські пісні, колядки і щедрівки. В історичних піснях оспівується героїзм козацтва, його сміливі походи, лицарська честь, життя і побут. *(Звучить аудіозапис.)*

Минають віки, змінюються покоління, а народна пісня залишається. Протягом багатьох століть народ створював свої пісні, думи-скарби народної творчості, а скарбівничими нашого епосу були кобзарі, самобутні Гомери України. З їх пісень постає перед нашими очима славна і героїчна Україна. Про боротьбу з турецько-татарськими нападниками, тяжку турецьку неволю та втечу з неї, смерть козака на полі бою співали народні кобзарі у супроводі бандури або ліри. Це з їх розповідей ми дізналися про козака Голоту, що «не боїться ні огню, ні меча, ні третього болота», про гетьмана Дорошенка, який веде своє військо, військо запорізьке, про славного козака Морозенка, за яким «вся Україна плаче», про стійкого Самійла Кішку, який п'ятдесят чотири роки пробув у турецькій неволі, але не скорився ворогові.

Доля багатьох пісень подібна до долі нашого народу. Багато з них переслідувалися, їх забороняли. Але ж ці пісні жили, плекали в серцях людей невмирущу надію на духовне відродження. Так було, наприклад, з гімном Павла Чубинського «Ще не вмерла Україна». Власті суворо забороняли цей гімн, але вбити його не змогли. Сьогодні гімн «Ще не вмерла Україна» став державним гімном України.

Знамениті у всьому світі українські писанки беруть свій початок від прадавніх вірувань нашого народу.

Найперше яйце — за легендою — мало всередині не жовток з білком, а зародок цілого світу. Розмальовані яйця-писанки присвячувалися сонцеві й весні, а розписували їх напередодні свята Весни.

З тієї хвилини, коли на яйце наносився орнамент, воно переставало бути простим яйцем, а ставало святою писанкою. Бо ж були ці орнаменти не простими малюнками, а таємничими знаками, пов'язаними з магічними обрядами. Писанки вважались вірними помічниками й захисниками наших предків, їх, до речі, не можна було писати в той час, коли ти з кимсь посварився чи був у гніві, адже писанка — символ добра й сонця.

Дарувати писанку — означає бажати щастя, здоров'я, доброї вдачі. Діти ходять по хатах, даруючи писанки родичам, а дівчата розписують їх для своїх коханих.

Заключне слово вчителя.

Закінчуючи годину нашого спілкування, я хочу запропонувати вам створити щось своє, неповторне: вишиванку, писанку, витинанку, різьблення по дереву тощо — і цим зробити хоч маленький внесок у скарбничку рідної культури.